

2020 METŲ VAIKŲ GYVENSENOS TYRIMO ATASKAITA

2020 metais visose Lietuvos savivaldybėse buvo atliktas antras mokyklinio amžiaus 5, 7 ir 9 (pirmų gimnazijos) klasių mokinių gyvenamosios tyrimas. Tyrimas atliktas vykdamas Sveikatos apsaugos ministro įsakymą¹, nurodantį periodiškai savivaldybėse atlikti gyvenamosios tyrimus.

Tyrimas atliktas vadovaujantis Higienos instituto (toliau – HI) parengta gyvenamosios tyrimų organizavimo ir vykdymo metodika². Anketinei apklausai naudotas su Sveikatos apsaugos ministerija suderintas standartizuotas klausimynas³.

Ataskaitoje pateikiami bendri duomenys apie respondentų skaičių savivaldybėje, jų sociodemografinės charakteristikos ir 32 gyvenamosios rodikliai, esantys aukščiau minėtu įsakymu patvirtintame vaikų gyvenamosios stebėsenos rodiklių sąrašė.

Rodikliai suskirstyti į tris grupes:

- ✓ laimingumas, sveikatos ir išvaizdos vertinimas;
- ✓ sveikatos elgsena (fizinis aktyvumas, pasyvus laisvalaikis ir mitybos įpročiai, burnos higiena);
- ✓ rizikingas elgsenys (tabako, elektroninių cigarečių rūkymas, alkoholio, narkotinių medžiagų vartojimas, patyčios ir saugumas kelyje, namuose bei mokykloje).

2020 m. mokyklinio amžiaus vaikų gyvenamosios tyrimo duomenų bazę sudarė 35 473 respondentų užpildytos anketos, iš kurių 745 anketas užpildė Mažeikių r. sav. moksleiviai, iš jų 263 buvo 5 kl. mokiniai, 246 – 7 kl. mokiniai, 236 – 9 (pirmos gimnazijos) klasės mokiniai.

Analizuojant žemiau pateiktą rodiklių profilį (1 pav.) matyti, kad 2020 m., lyginant su 2016 m., Mažeikių r. savivaldybėje sumažėjo vaikų, kurie jaučiasi pakankamai laimingi ar labai laimingi, vertindami savo dabartinį gyvenimą bei kurie savo sveikatą vertina gerai ar labai gerai. Tačiau, analizuojant fizinį aktyvumą ir pasyvų laisvalaikį, matyti, kad padaugėjo vaikų, kurie kasdien, ne pamokų metu, mankština ar sportuoja bent 60 min. bei kurie vidutiniškai 4 ir daugiau valandų per dieną praleidžia prie ekranų. (televizoriaus, kompiuterio, planšetės, išmaniojo telefono). Mažėjo pusryčiaujančių bei kartą per dieną valgančių vaisius (neįskaitant sulčių) ir daržoves (neįskaitant bulvių). Beveik kas antras apklaustasis valėsi dantis šepetėliu ir pasta dažniau nei kartą per dieną. Mažėjo mokinių, kurie per paskutines 30 d. arba 12 mėn. bent kartą rūkė tabako gaminius arba vartojo alkoholinius gėrimus. Tačiau 3 kartus padidėjo mokinių, kurie per paskutines 30 d. bent kartą rūkė elektronines cigaretes ar naudojo panašius elektroninius įtaisus ir 2 kartus padidėjo mokinių, kurie per 12 mėn. bent kartą rūkė elektronines cigaretes ar naudojo panašius elektroninius įtaisus. Sumažėjo mokinių, kurie visada tamsiu paros metu būdami lauke nešioja atšvaitus, bet šiek tiek padidėjo vaikų, kurie visada segi saugos diržą važiuodami automobiliu. Beveik du kartus mažiau užregistruota mokinių (nei 2016 m.), kurie patys tyčiojosi iš kitų mokinių ir apie 1,5 karto – kurie nukentėjo nuo patyčių.

Pirmos grupės „laimingumas, sveikatos ir išvaizdos vertinimas“ rodikliai ryškiai nesiskiria nuo Lietuvos vidurkio. Antros grupės „sveikatos elgsena (fizinis aktyvumas ir mityba)“ kai kurie rodikliai buvo prastesni už Lietuvos vidurkį. Trečios grupės „rizikingas elgsenys“ rodikliai, kurie apibūdina tabako gaminių, elektroninių cigarečių, alkoholio bei narkotinių medžiagų vartojimą, buvo didesni už Lietuvos vidurkį. Rodikliai, kurie apibūdina saugumą kelyje – nesiskiria nuo Lietuvos vidurkio, išskyrus Mažeikių r. sav. beveik 1,5 karto mažiau mokyklinio amžiaus vaikų (6,1 proc.), nei Lietuvoje (9,3 proc.), visada dėvėjo šalną važiuodami dviračiu. Rodikliai, kurie apibūdina mokinių, kurie nukentėjo nuo patyčių ir kurie patys tyčiojosi, buvo mažesni už Lietuvos vidurkį, tačiau rodikliai, kurie apibūdina mokinių, patiriančių per paskutines 30 d. ar 12 mėn. patyčias per socialinius tinklus, elektroniniu paštu ar telefonu, buvo didesni nei Lietuvoje. Saugumą namuose ir mokyklų aplinkoje apibūdinantys rodikliai buvo artimi Lietuvos vidurkio.

Spalvinis žymėjimas 10 pav. žalia spalva rodo situacijos gerėjimą, raudona spalva – blogėjimą, mėlyna spalva – pokyčio nėra.

¹ 2003m. rugpjūčio 11 d. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.216610/asr>.

² Metodinės rekomendacijos „Gyvenamosios tyrimų organizavimas ir vykdymas savivaldybėse“. Higienos institutas, 2016.

³ 2020 m. mokyklinio amžiaus vaikų tyrimo klausimynas. Prieiga per internetą: https://www.hi.lt/uploads/pdf/padaliniai/GYVENSENA/vaiku_gyvenamosios_klausimynas_2020.pdf.

Rodiklis	Savivaldybės rodiklis	Lietuvos rodiklis	Santykis: savivaldybė / Lietuva
1	2	3	6
1. Laimingumas, sveikatos ir išvaizdos vertinimas			
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie jaučiasi pakankamai laimingi ar labai laimingi vertindami savo dabartinį gyvenimą, dalis (proc.)	70,9 (87,1) ↓	73,2	0,97
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie savo sveikatą vertina kaip gerą ar labai gerai, dalis (proc.)	79,2 (86,1) ↓	79,8	0,99
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie yra patenkinti savo išvaizda, dalis (proc.)	38,9 ↔	40,8	0,95
2. Sveikatos elgsena (fizinis aktyvumas ir mityba)			
2.1. Fizinis aktyvumas ir pasyvus laisvalaikis			
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie 5 ir daugiau dienų mankština ar sportuoja bent 60 minučių (skaičiuojant kartu su fizinio ugdymo pamokomis), dalis (proc.)	37 ↔	38,1	0,97
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie kasdien, ne pamokų metų, mankština ar sportuoja bent 60 minučių, dalis (proc.)	12,2 (9,2) ↑	13,6	0,90
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie vidutiniškai 4 ir daugiau valandų per dieną praleidžia prie ekranų (televizoriaus, kompiuterio, planšetės, išmaniojo telefono), dalis (proc.)	25,2 (15,5) ↑	25	1,01
2.2. Mitybos įpročiai bei burnos higiena			
Mokyklinio amžiaus vaikų, kasdien valgančių pusryčius, dalis (proc.)	41,5 (48,5) ↓	45,5	0,91
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie bent kartą per dieną valgo vaisius (neskaitant sulčių), dalis (proc.)	33,3 (38,5) ↓	34,7	0,96
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie bent kartą per dieną valgo daržoves (neskaitant bulvių), dalis (proc.)	30,2 (36,3) ↓	32,3	0,93
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie bent kartą per dieną valgo saldumynus, dalis (proc.)	16,6 ↔	17,4	0,95
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie bent kartą per dieną geria gazuotus saldžiuosius gėrimus, dalis (proc.)	7,9 ↔	10,6	0,75
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie bent kartą per savaitę geria energetinius gėrimus, dalis (proc.)	17,6 ↔	16,9	1,04
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie papildomai nededa druskos į paruoštą maistą, dalis (proc.)	37,3 ↔	36,7	1,02
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie valosi dantis šepetėliu ir pasta dažniau nei kartą per dieną, dalis (proc.)	58,8 (58,5) ↔	57	1,03
3. Rizikingas elgesys			
3.1. Tabako gaminių bei elektroninių cigarečių vartojimas			
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie per paskutines 30 dienų bent kartą rūkė tabako gaminius, dalis (proc.)	7,8 (10,7) ↓	7	1,11
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie per paskutinius 12 mėnesių bent kartą rūkė tabako gaminius, dalis (proc.)	14,8 (17,6) ↓	12,7	1,17
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie per paskutines 30 dienų bent kartą rūkė elektronines cigaretes ar naudojo panašius elektroninius įtaisus rūkymui, dalis (proc.)	14,4 (5,0) ↑	12,2	1,18
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie per paskutinius 12 mėnesių bent kartą rūkė elektronines cigaretes ar naudojo panašius elektroninius įtaisus rūkymui, dalis (proc.)	22,4 (13,0) ↑	20,1	1,11
3.2. Alkoholio vartojimas			
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie per paskutines 30 dienų bent kartą vartojo alkoholinius gėrimus, dalis (proc.)	11,1 (14,4) ↓	10,6	1,05
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie per paskutinius 12 mėnesių bent kartą vartojo alkoholinius gėrimus, dalis (proc.)	23 (26,8) ↓	21,9	1,05
3.3. Narkotinių medžiagų vartojimas			
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie bent kartą per savo gyvenimą vartojo kanapes („žolė“, marihuaną, hašišą), dalis (proc.)	4,3 (4,5) ↓	3,2	1,34
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie bent kartą per savo gyvenimą vartojo kitus narkotikus nei kanapes, dalis (proc.)	2 (1,5) ↑	1,8	1,11
3.4. Saugumas kelyje			
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie visada tamsiu paros metu būdami lauke nešioja atšvaitus, dalis (proc.)	25,8 (31,8) ↓	25,6	1,01
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie visada segi saugos diržą važiuodami automobiliu, dalis (proc.)	79,9 (77,2) ↑	80,3	1
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie visada dėvi šalmą važiuodami dviračiu, dalis (proc.)	6,1 ↔	9,3	0,66
3.5. Patyčios			
Mokyklinio amžiaus vaikų, iš kurių tyčiojosi kiti mokiniai per paskutinius 2 mėnesius, dalis (proc.)	29,5 (36,9) ↓	33	0,89

Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie patys tyčiojosi iš kitų mokinių per paskutinius 2 mėnesius, dalis (proc.)	20,3 (41,3) ↓	24,9	0,82
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie per paskutines 30 dienų patyrė patyčias per socialinius tinklus, elektroniniu paštu ar telefonu, dalis (proc.)	10,7 →	9,3	1,15
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie per paskutinius 12 mėnesių patyrė patyčias per socialinius tinklus, elektroniniu paštu ar telefonu, dalis (proc.)	17 →	15,9	1,07
3.6. Saugumas namų ir mokyklų aplinkoje			
Mokyklinio amžiaus vaikų, kuriuos per paskutinius 2 mėnesius mušė ar kitaip fiziškai baudė tėvai, dalis, (proc.)	8,3 →	8,2	1,01
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie jaučiasi saugūs namų aplinkoje, dalis (proc.)	97,2 →	96,2	1,01
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie jaučiasi saugūs mokyklos aplinkoje, dalis (proc.)	86,7 →	85,3	1,02

1 pav. Mažeikių r. savivaldybės ir Lietuvos vaikų gyvenimo tyrimo rodiklių profilis, 2020 m.

IŠVADOS

- 1 2020 m. Mažeikių raj. savivaldybėje mokyklinio amžiaus vaikų gyvenimo tyrimo dalyvavo 745 moksleiviai. Analizuojant tyrimo duomenis, 2020 m., lyginant su 2016 m., sumažėjo vaikų, kurie jautėsi pakankamai laimingi ar labai laimingi, vertindami savo dabartinį gyvenimą bei kurie savo sveikatą vertino gerai ar labai gerai. Tačiau padaugėjo vaikų, kurie kasdien, ne pamokų metu, mankštinosi ar sportavo bent 60 min. bei kurie vidutiniškai 4 ir daugiau val. per dieną praleido prie ekranų (televizoriaus, kompiuterio, planšetės, išmaniojo telefono). Mažėjo pusryčiaujančių bei kartą per dieną valgančių vaisius (neįskaitant sulčių) ir daržoves (neįskaitant bulvių). Beveik kas antras apklaustasis valėsi dantis šepetėliu ir pasta dažniau nei kartą per dieną. Mažėjo mokinių, kurie per paskutines 30 d. arba 12 mėn. bent kartą rūkė tabako gaminius arba vartojo alkoholinius gėrimus. Tačiau 3 kartus padidėjo mokinių, kurie per paskutines 30 d. bent kartą rūkė elektronines cigaretes ar naudojo panašius elektroninius įtaisus ir 2 kartus padidėjo mokinių, kurie per 12 mėn. bent kartą rūkė elektronines cigaretes ar naudojo panašius elektroninius įtaisus. Sumažėjo mokinių, kurie visada tamsiu paros metu būdami lauke nešiojo atšvaitus, bet šiek tiek padidėjo vaikų, kurie visada segėjo saugos diržą važiuodami automobiliu. Beveik du kartus mažiau užregistruota mokinių (nei 2016 m.), kurie patys tyčiojosi iš kitų mokinių ir apie 1,5 karto – kurie nukentėjo nuo patyčių.